

трополитъ, подчиненъ на византийския патриархъ. И така държавата подпаднала подъ властта на турци, а църквата — на гърци.

Това е всичкото, което можахме да издиримъ за падането на Търново. Участиа на последния царъ Иванъ Шишманъ III все още е покрита съ приказенъ мракъ. Мѣстни известия нѣма. Турцитѣ разказватъ, че когато Али отново обсадилъ Шишмана въ Никополъ, последниятъ въ отчаянието си се покрилъ съ саванъ и молѣлъ да бжде пощаденъ. Турцитѣ го хвърлили въ една пловдивска тъмница и тамъ, споредъ разказитѣ на едни, той билъ убитъ, а споредъ други, билъ оставенъ живъ³³. Шилтбергеръ, много близъкъ по време свидетелъ, разказва, че херцогътъ на срѣдна България, нареченъ Шусманесъ, билъ взетъ въ пленъ заедно съ сина си отъ Баязида; „бащата умрѣлъ въ тъмница“. Сжщо и руски нѣкои лѣтописи говорятъ за пленъ, а ромънската хроника казва накжсо: „И плени Баязидъ Шишмана, българския господаръ, и го умъртви въ 6903 г. Тогава турци превзеха цѣлата земя на българитѣ“³⁴. Синътъ на Шишмана — Александъръ, за да си спаси живота, приелъ мохамеданството и билъ назначенъ за управител на Самсунъ въ Мала-Азия.

Друго разказватъ българскитѣ предания. Споредъ тѣхъ последниятъ царъ умрѣлъ отъ геройска смъртъ на бойното поле. И до сега още се пѣе старинната прекрасна пѣсенъ:

„Огъ какъ се е, мила моя майко ле, зора зазорила,
Отъ тогасъ е, мила моя майко ле, войска провървяла,
Конь до коня, мила моя майко ле, юнакъ до юнака;
Сабитѣ имъ, мила моя майко ле, както ясно слънце,
Огънь свѣтка, мила моя майко ле, презъ гора зелена,
Войвода имъ, мила моя майко ле, самъ царъ Иванъ Шишманъ,
Отговаря, мила моя майко ле, самъ царъ Иванъ Шишманъ:
Боже силни, мила моя майко ле, Боже създателю,
Помогни ни, мила моя майко ле, сила и юнаштво!
Бой щемъ да се биемъ, мила моя майко ле, на софийско поле,
Кръвъ ще лѣмемъ, мила моя майко ле, за Христово име,
Ще прославимъ, мила моя майко ле, християнска вѣра“.

Това е само единъ откъслекъ, началото на пѣсенъта. Издателитѣ ѝ, братя Миладинови, даватъ следното съдържание на преданието, разказвано въ Самоковъ за това последно сражение на царъ Шишмана³⁵: турцитѣ се спрѣли при Костенецъ близо до изворитѣ на Марица, а българитѣ — при Самоковъ около извора, нареченъ Сеферъ чешмеси баиръ („планински изворъ на бойното поле“). Шишманъ седемъ пѣти билъ раняванъ на онова мѣсто, на което сега на $\frac{1}{4}$ часъ отъ Самоковъ извира въ седемъ извора. Тежко раненъ, той отстъпилъ въ крепостъта, развалинитѣ на която и днесъ се виждатъ, и тамъ умрѣлъ; една грамада отъ камъни, на шестъ лакти дължина — е неговиятъ гробъ. Турцитѣ наричатъ това мѣсто Кусумъ-Ефенди, т. е. св. Димитъръ, почитатъ гроба като светиня и, безъ да се боятъ отъ стрѣмния пѣтъ, всѣки петъкъ го посещаватъ. Понеже битката станала на Димитровъ день (26. X. ст. ст. — 8. XI. н. ст.), то турцитѣ вѣрватъ, че този светецъ имъ помогналъ да победятъ.

Тукъ имаме едно ясно предание, свързано съ опредѣлена мѣстность. То не е единствено. Равнината, която се простира предъ входа въ Момина Клисуря (стр. 9) по течението на Марица се нарича отъ селянитѣ *Костено поле*, поради многото сражения, които сж станали тамъ между българи и византийци, а по късно между царъ Иванъ Шишманъ и турцитѣ; тукъ наистина много често и въ голѣмъ брой се изравятъ човѣшки